

مجله علمی و پژوهشی
فلسفه و اندیشه اسلامی
پیاپی ۱۳۰، شماره ۱، زمستان ۱۳۸۵
پیشگامان اندیشه اسلامی

خاطرات آیت الله محسن مجتهد شبستری

مجله علمی و پژوهشی
فلسفه و اندیشه اسلامی
پیاپی ۱۳۰، شماره ۱، زمستان ۱۳۸۵
پیشگامان اندیشه اسلامی

مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات

عنوان: خاطرات آیت الله محسن مجتهد شبستری

تدوین: سمیرا عظیمی گلوچه

مصاحبه گر: مرتضی میردار

طراح جلد: محمد عباس زاده

نوبت چاپ: اول، زمستان ۱۴۰۰

شمارگان: ۵۰۰ قیمت: ۱۰۰۰۰۰ تومان

حروف چینی و لیتوگرافی: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی

چاپ و صحافی: چاپخانه مرکز اسناد انقلاب اسلامی

شابک: ۷-۰۳۴-۲۷۱-۲۲۲-۹۷۸

ISBN: 978-622-271-034-7

کلیه حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است.

نشانی: تهران، خیابان شریعتی، نرسیده به میدان قدس، روبه روی پمپ بنزین اسدی، پلاک ۱۹۵۴،

مرکز اسناد انقلاب اسلامی. صندوق پستی ۱۹۳۹۵/۳۸۹۶ تلفن: ۲۲۲۱۱۱۹۴ تلفکس: ۲۲۲۱۱۱۷۴

www.irdc.ir

فهرست مطالب

۱۳	.....	مقدمه
۱۷	.....	پیشگفتار
۲۳	.....	سخن راوی

فصل اول:

۲۵	.....	تولد، پیشینه‌ی خانوادگی و تحصیلات
۲۷	.....	تولد و خانواده
۳۱	.....	فعالیت‌های مبارزاتی پدر
۳۳	.....	فرزندان خانواده
۳۳	.....	وصیت پدر
۳۴	.....	تحصیلات مقدماتی

فصل دوم:

۳۷	.....	دوران اقامت در قم
۳۹	.....	زندگی در قم
۳۹	.....	هم‌حجره‌ای‌ها
۴۰	.....	اساتید حوزه‌ی قم
۴۳	.....	هم‌مباحثه‌ای‌ها

- ۱۹۸..... کمیسیون اصل ۱۰۷ و ۱۰۸ مجلس خبرگان رهبری.....
- ۱۹۹..... کمیسیون آیین نامه.....
- ۲۰۰..... ریاست آیت الله مهدوی کنی در مجلس خبرگان.....
- ۲۰۱..... ایجاد مرکز رسیدگی به امور مساجد و ساختن چند مسجد.....
- ۲۰۳..... تلاش برای حل مسائل با دولت احمدی نژاد.....
- ۲۰۵..... سفر به ترکیه.....
- ۲۰۶..... نشریه‌ی آدینه‌ی تبریز.....
- ۲۰۷..... عزل و نصب مدیران دولتی.....
- ۲۰۸..... رسیدگی به امور مردم.....
- ۲۰۹..... ارتباط با حلقه‌ی صالحین.....
- ۲۰۹..... فرصتی برای مطالعه.....
- ۲۱۰..... نحوه‌ی برخورد با دولت گراها.....
- ۲۱۲..... دیدار با رهبری.....
- ۲۱۳..... علمای آذربایجان.....

فصل هشتم:

- ۲۲۷..... مراجعت به تهران.....
- ۲۲۹..... مراسم تودیع در تبریز.....
- ۲۳۰..... عضویت در مجمع تشخیص مصلحت نظام.....
- ۲۳۰..... جلسات علنی و کمیسیون‌های مجمع تشخیص مصلحت.....
- ۲۳۲..... آثار عمرانی و قلمی.....
- ۲۳۷..... اسناد و تصاویر.....
- ۳۲۷..... نمایه.....

مقدمه

یکی از منابع و مآخذ مورد استفاده در تدوین تاریخ، خاطره‌های اشخاص است. هر شخصی دارای تجربه فردی است که می‌تواند آن را در قالب خاطره روایت کند و به نوشتار درآورد. خاطره، وقایع گذشته است که شخص آن را دیده یا شنیده و بخشی از محفوظات ذهن است که چون از بیخستگی و ویژگی خاصی برخوردار بوده، شایستگی ثبت و ماندگاری در ذهن را یافته است. خاطره‌ها رویدادها و حتی سیر عادی زندگی روزمره است که با گذشت زمان، در قسمتی از ذهن جای گرفته و ماندگار شده است و بنا به نیاز شخص قابل یادآوری است. با وجود گذشت زمان طولانی، تاریخ وقایع، بخشی از وقایع که نقش مهمی در زندگی افراد داشته‌اند همواره در ذهن زنده‌اند، گرچه شرح دقیق و کامل آن و میزان یادآوری و ذکر جزئیات در افراد مختلف متفاوت است. برخی، خاطره‌نویسی را در معنای عام آن، نه تنها یادآوری و نگارش دیده‌ها، بلکه شنیده‌ها هم دانسته‌اند که در آن، علاوه بر زمان و مکان وقوع خاطره، به ارزیابی چگونگی وقوع آن نیز می‌پردازند. باید توجه داشت که به خاطرات باید با دیده احتیاط نگاه کرد و اصول و معیارهای نقد تاریخی را به‌دقت درباره‌ی آنها به کار بست و از قابل اعتماد بودن آنها مطمئن شد.

از پایان قرن هفدهم میلادی، استفاده از خاطرات شخصی گروه‌های متعدد اجتماعی به‌عنوان نمونه داده‌های تاریخی مورد توجه محققان قرار گرفت. در فرهنگ ایرانی - اسلامی، از قرون میانه، سفرنامه‌نویسی به‌عنوان شکلی از خاطره‌نگاری مرسوم بوده و نمونه‌های بارزی از آن را در ادوار گوناگون تاریخی می‌توان برشمرد. در تاریخ معاصر ایران، با توجه به تحولات مهم، نهضت‌ها و قیام‌های مردمی علیه استبداد داخلی و استعمار خارجی به‌خصوص

انقلاب اسلامی، که این تلاش‌ها را به ثمر رساند، ثبت وقایع از زبان شاهدان عینی رویدادها حائز اهمیت می‌باشد.

مرکز اسناد انقلاب اسلامی با توجه به این ضرورت بخشی از فعالیت‌های خود را به ضبط، تدوین و انتشار خاطرات شخصیت‌های دخیل در وقایع انقلاب اسلامی اختصاص داده است تا منابع دست‌اول در اختیار پژوهشگران تاریخ معاصر ایران و تاریخ انقلاب اسلامی قرار گیرد.

انقلاب اسلامی همان‌گونه که محصول فعالیت‌های گسترده‌ی گروه‌ها و اقشار مختلف جامعه بوده است، باید از زبان افرادی متفاوت و متعدد نیز بازگو شود تا علاوه بر دسترسی جامع به جزئیات وقایع، چگونگی و زوایای گوناگون وقایع نیز پدیدار شوند.

ضبط خاطرات آیت‌الله محسن مجتهد شبستری از هشتم بهمن‌ماه ۱۳۹۲ آغاز شد و تا پنجم آبان ۱۳۹۳ ادامه یافت. طی این مدت نه جلسه مصاحبه با ایشان انجام شد. علاوه بر آن ۱۸ شهریورماه ۱۳۹۰ یک جلسه مصاحبه درباره‌ی مجلس خبرگان رهبری انجام شده بود که در کتاب حاضر مورد استفاده قرار گرفت. تدوین خاطرات آیت‌الله شبستری نیز از آذرماه ۱۳۹۸ مجدداً آغاز شد. در فاصله ضبط خاطرات و تدوین آن وقفه‌ی چندساله‌ای ایجاد شد که وقایع مربوط به این دوره نیز تکمیل و به کتاب افزوده شد.

مرکز اسناد انقلاب اسلامی ضمن تشکر از آیت‌الله محسن مجتهد شبستری، راوی محترم خاطرات از کلیه همکاران مرکز اسناد انقلاب اسلامی که در تهیه و تنظیم و انتشار این اثر نقش داشته‌اند، تشکر و قدردانی می‌نماید.

مرکز اسناد انقلاب اسلامی